

Guia docent

Identificació de l'assignatura

Assignatura / Grup	22702 - Bases Històriques i Professionals de la Infermeria / 10
Titulació	Grau d'Infermeria (Pla 2016) - Primer curs
Crèdits	6
Període d'impartició	Primer semestre
Idioma d'impartició	Català

Professors

Professor/a	Horari d'atenció als alumnes					
	Hora d'inici	Hora de fi	Dia	Data d'inici	Data de fi	Despatx / Edifici
Margalida Miró Bonet <i>Responsable</i> mmiro@uib.es	10:30	11:30	Dilluns	02/09/2019	17/02/2020	C-201. Guillem Cifre de Colonya
	17:00	18:00	Dilluns	02/09/2019	17/02/2020	C201. Guillem Cifre de Colonya.* Es prega concertar tutoria prèviament
	17:00	18:00	Dimecres	17/02/2020	31/07/2020	C201. Guillem Cifre de Colonya
Rosa Maria Alberdi Castell rosamaria.alberdi@uib.es	13:30	14:30	Dilluns	09/09/2019	03/02/2020	35.Edifici Beatriu de Pinós
	13:00	14:00	Dilluns	10/02/2020	15/07/2020	35. Edifici Beatriu de Pinós
Carlos Martorell Campins carlos.martorell@uib.es	Cal concertar cita prèvia amb el/la professor/a per a fer una tutoria					
Cristina Moreno Mulet cristina.moreno@uib.es	10:30	11:30	Dilluns	09/09/2019	09/02/2020	Beatriu de Pinós Despatx 25. Telèfon 971259944
	16:00	17:00	Dilluns	09/09/2019	09/02/2020	Beatriu de Pinós Despatx 25. Telèfon 971259944
	10:30	11:30	Dimarts	10/02/2020	31/07/2020	Beatriu de Pinós Despatx 25. Telèfon 971259944

Guia docent

Professor/a	Horari d'atenció als alumnes					
	Hora d'inici	Hora de fi	Dia	Data d'inici	Data de fi	Despatx / Edifici
	17:00	18:00	Dimarts	10/02/2020	31/07/2020	Beatriu de Pinós Despatx 25. Telèfon 971259944

Contextualització

Aquesta assignatura es considera de formació obligatòria en el Grau en Infermeria. Aporta al currículum acadèmic l'aprenentatge de les bases històriques i professionals de la Infermeria. Els continguts i les competències que l'estudiant assolirà en aquesta assignatura li permetran comprendre l'evolució històrica de la professió, les bases del pensament crític i les competències disciplinàries que són distintives de l'àrea de coneixement i de la pràctica de la Infermeria en el sistema de salut i en la societat. Tot això, permetrà a l'estudiant assentar els fonaments per afrontar amb major amplitud i complexitat els continguts i les competències abordades en altres assignatures del grau.

Requisits

Encara que aquesta assignatura no té cap requisit oficial, ja que es tracta d'una assignatura de formació bàsica, es considera que hi ha requisits acadèmics i personals recomanables que poden facilitar a l'estudiant la integració d'aquests continguts i competències.

Recomanables

Es recomana que l'estudiant del Grau en Infermeria disposi de coneixements, en l'àmbit de pregrau, relacionats amb la Història i les Ciències de la Salut. A més necessita expressar-se correctament de forma oral i escrita en castellà i català. També és recomanable tenir coneixements bàsics que li permetin comprendre, parlar i escriure en llengua anglesa; així com manejar les eines informàtiques bàsiques. En l'àmbit personal, són recomanables actituds d'interès pel coneixement científic i els aspectes relacionats amb la salut i la problemàtica social, compromís social i ètic i capacitat d'anàlisi, síntesi i reflexió.

Competències

Específiques

- * CE1 Capacitat d'aplicar els principis teòrics i metodològics de la infermeria adquirits a la pràctica professional, atenent a criteris de qualitat en qualsevol etapa del cicle vital i tendint en compte la diversitat i multiculturalitat
- * CE2 Estudiar el funcionament, desenvolupament i interaccions de la persona, grups o comunitat, en el context social i sanitari

Guia docent

- * CE14 Conèixer i comprendre les ciències bàsiques: biològica, socials i psicològiques així com la seva aplicació en ciències de la salut

Genèriques

- * CG1 Capacitat d'anàlisi i síntesi
- * CG2 Capacitat d'organització i planificació ; CG5 Coneixements d'informàtica relatius a l'àmbit d'estudi
- * CG6 Capacitat de gestió de la informació ; CG10 Raonament crític

Bàsiques

- * Podeu consultar les competències bàsiques que l'estudiant ha d'haver assolit en acabar el grau a l'adreça següent: http://estudis.uib.cat/ca/grau/comp_basiques/

Continguts

Els continguts d'aquesta assignatura estan organitzats en dos blocs temàtics.

Continguts temàtics

BLOC I. INTRODUCCIÓ I INFERMERIA PRE-PROFESSIONAL

Unitat temàtica 1. Perspectiva crítica i social de la Història de la Infermeria

- * Concepte i utilitat
- * Etapes històriques i corrents de pensament
- * Influència del gènere en el desenvolupament professional
- * Fonts i mètodes en l'estudi de la història de la infermeria

Unitat temàtica 2. Infermeria domèstica

- * El concepte d'infermeria domèstica
- * La prehistòria o l'origen de tot: conceptes i definicions. L'evolució humana
- * Els pobles primitius
- * Les cultures arcaiques
- * El món clàssic: Grècia i Roma

Unitat temàtica 3. Infermeria vocacional i altruista: La influència del cristianisme

- * Un canvi de paradigma: la Infermeria com a vocació religiosa
- * L'Edat Mitjana. Problemes de salut i institucions de cures
- * Cures per amor de Déu: Monacat, ordres mendicants, ordres militars i ordres seglars d'Infermeria
- * L'Edat Moderna: El Renaixement. La reforma protestant. El Barroc i la Il·lustració
- * Sant Joan de Déu. Les filles de la Caritat de Sant Vicent de Paul
- * Religioses infermeres a Balears

Unitat temàtica 4. Infermeria pre-professional: Els inicis de la institucionalització i la professionalització

- * Les revolucions industrials, científiques i demogràfiques: Repercussions en la salut
- * Inici de les organitzacions internacionals: Conferències Sanitàries internacionals, Creu Roja i Consell Internacional d'Infermeria
- * Canvis conceptuals en la salut i la malaltia mental: Conseqüències a l'atenció de les persones amb problemes de salut mental
- * Reforma de la Infermeria en el S.XIX: Florence Nightingale i la influència de Concepció Arenal a la Infermeria espanyola
- * Les infermeres als conflictes bèl·lics: Les Guerres Mundials, II República i Guerra Civil Espanyola

Guia docent

- * El procés d'institucionalització de la infermeria espanyola
- * Primeres escoles i evolució dels títols d'Infermeria: Practicant, Comare i Infermera

BLOC II. LA PROFESSIONI INFERMERA I EL CONTEXT SANITARI

Unitat temàtica 5. Infermeria tècnica

- * Conceptes claus: Inici del món contemporani
- * Repercussions del franquisme a la política sanitària, educativa i drets de la dona
- * La Infermeria durant el franquisme: El paper de la Secció Femenina
- * La titulació d'Ajudant Tècnic Sanitari
- * Organització Mundial de la Salut i Declaració d'Alma-Ata: visió global de l'atenció sanitària

Unitat temàtica 6. Infermeria professional

- * Integració de la Infermeria a la Universitat
- * Diferenciació disciplinar: La identitat professional
- * La Diplomatura universitària en Infermeria
- * L'homologació del títol de ATS: Curs d'anivellació
- * Inici dels models conceptuals i de les taxonomies diagnòstiques
- * Infermeria i l'Espai Europeu d'Educació Superior: Grau, Especialitats i Doctorat
- * Tecnologies de la Informació i la salut: Història de salut electrònica, escoles de pacients, portals professionals, xarxes, blogs

Unitat temàtica 7. Sistema de salut

- * Definició, desenvolupament històric i marc legal
- * Reforma del sistema sanitari: Els canvis en l'atenció primària de salut i la reforma psiquiàtrica
- * Organització i estructura de l'actual sistema sanitari
- * Ordenació sanitària territorial de les Illes Balears
- * Percepció dels ciutadans dels serveis sanitaris públics

Unitat temàtica 8. Ordenació, competències i àmbits d'actuació

- * Ordenació de l'activitat professional
- * Competències professionals
- * Àmbits d'actuació
- * Organitzacions professionals: Consell Internacional d'Infermeria, Organització Colegial d'Infermeria i Col·legis professionals i Associacions científiques

Metodologia docent

En aquest apartat es descriuen les activitats de treball presencial i no presencial previstes a l'assignatura amb l'objecte de poder desenvolupar i avaluar les competències establertes anteriorment. Amb el propòsit d'afavorir l'autonomia i el treball personal de l'estudiant l'assignatura forma part del projecte **Campus Extens Illes**, dedicat a l'ensenyament flexible i a distància, el qual incorpora l'ús de la telemàtica a l'ensenyament universitari. Així, mitjançant la plataforma de teleeducació l'estudiant tindrà a la seva disposició una comunicació en línia i a distància amb el/la professor/a, un calendari amb notícies d'interès, documents electrònics i enllaços a Internet.

A començament del semestre hi haurà a disposició dels estudiants el cronograma de l'assignatura a través de la plataforma **Aula Digital**. Aquest cronograma inclourà almenys les dates en què es faran les proves d'avaluació contínua i les dates de lliurament dels treballs. A més, el professorat informarà als estudiants si el pla de treball de l'assignatura es durà a terme a través del cronograma o per una altra via, inclosa la plataforma Campus Extens.

Activitats de treball presencial (2,64 crèdits, 66 hores)

Guia docent

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
Classes teòriques	Lliçó magistral	Grup gran (G)	Mitjançant mètodes expositius i participatius, el professorat establirà els fonaments teòrics, així com el mètode de treball aconsellable i el material didàctic que l'alumnat haurà d'utilitzar per preparar de forma autònoma els continguts.	44
Seminaris i tallers	Discussió lectures i activitats proposades	Grup mitjà 2 (X)	4 seminaris orientats pel professorat amb participació compartida entre professorat, estudiants i experts. Hi haurà 2 seminaris relacionats amb el contingut del bloc I, i 2 amb el bloc II. La finalitat d'aquesta activitat és que l'alumnat pugui analitzar, reflexionar i discutir els temes de l'assignatura en grup més petits. Prèviament a la realització de cada seminari, es facilitarà als estudiants els objectius, el contingut, les activitats i la documentació complementària. Les activitats dels seminaris es poden plantejar en forma de treball individual o cooperatiu. L'assistència als seminaris és voluntària, però aconsellable per assolir de forma òptima els coneixements i optar al percentatge corresponent d'avaluació.	12
Pràctiques externes	Cicle de conferències. Infermeria 2020	Grup petit (P)	Activitat de l'itinerari B. S'organitzarà un cicle de 3 conferències les quals giraran al voltant de la celebració de l'any 2020, anomenat per l'Organització Mundial de la Salut com l'any de la Infermera i Comare, i que coincideix amb el 200 aniversari del naixement de Florence Nightingale. Aquestes conferències s'impartiran entre els mesos d'octubre 2019 i gener del 2020. Donada la rellevància d'aquesta temàtica i activitat per l'assignatura es proposa com un itinerari específic. S'anirà informant de títols, dates, lloc, etc. a la plataforma d'aula digital.	6
Avaluació	Examen parcial I	Grup gran (G)	Prova escrita amb qüestions teòriques i plantejaments de reflexió i aplicació dels continguts dels temes 1 al 4, inclòs. Aquesta avaluació permetrà valorar si l'estudiant coneix i sap aplicar els continguts que formen part de cada unitat temàtica. Cada prova parcial tindrà una durada màxima de 2 hores i constarà de preguntes obertes o tipus test.	2
Avaluació	Examen parcial II	Grup gran (G)	Prova escrita amb qüestions teòriques i plantejaments de reflexió i aplicació dels continguts dels temes 5 al 8. Aquesta avaluació permetrà valorar si l'estudiant coneix i sap aplicar els continguts que formen part de cada unitat temàtica. Cada prova parcial tindrà una durada màxima de 2 hores i constarà de preguntes obertes o tipus test.	2

A començament del semestre hi haurà a disposició dels estudiants el cronograma de l'assignatura a través de la plataforma UIBdigital. Aquest cronograma inclourà almenys les dates en què es faran les proves d'avaluació contínua i les dates de lliurament dels treballs. A més, el professor o la professora informará els estudiants si el pla de treball de l'assignatura es durà a terme a través del cronograma o per una altra via, inclosa la plataforma Aula digital.

Activitats de treball no presencial (3,36 crèdits, 84 hores)

Guia docent

Modalitat	Nom	Descripció	Hores
Estudi i treball autònom individual	Preparació de les unitats temàtiques i proves d'avaluació	Preparació de cada unitat temàtica amb les seves lectures obligatòries i complementàries. S'hi inclou, a més a més, l'estudi personal per a la preparació de les proves d'avaluació i resolució d'exercicis.	72
Estudi i treball autònom individual	Preparació dels seminaris	Preparació dels seminaris amb les seves lectures obligatòries i complementàries, el visionat dels films recomanats i la resolució d'exercicis.	12

Riscs específics i mesures de protecció

Les activitats d'aprenentatge d'aquesta assignatura no comporten riscos específics per a la seguretat i salut dels alumnes i, per tant, no cal adoptar mesures de protecció especials.

Avaluació de l'aprenentatge dels estudiants

Les competències establertes a l'assignatura seran avaluades mitjançant diferents activitats. L'estudiant obtindrà una qualificació numèrica entre 0 i 10 per a cada prova d'avaluació continuada, la qual serà ponderada segons el seu pes, a fi d'obtenir la qualificació global. Per a superar l'assignatura l'estudiant haurà d'obtenir un mínim de 5 punts sobre 10 a cada una de les 2 proves d'avaluació, i així poder eliminar el contingut i fer mitjana amb els seminaris. En el cas de no haver superat alguna prova, l'estudiant podrà optar a la prova d'avaluació extraordinària (febrer).

A la següent taula es descriu per a cada procediment d'avaluació, la tipologia (recuperable: R, no recuperable: NR), els criteris d'avaluació i el seu pes en la qualificació de l'assignatura.

Frau en elements d'avaluació

D'acord amb l'article 33 del Reglament acadèmic, "amb independència del procediment disciplinari que es pugui seguir contra l'estudiant infractor, la realització demostradorament fraudulenta d'algun dels elements d'avaluació inclosos en guies docents de les assignatures comportarà, a criteri del professor, una menysvaloració en la seva qualificació que pot suposar la qualificació de «suspens 0» a l'avaluació anual de l'assignatura".

Discussió lectures i activitats proposades

Modalitat	Seminaris i tallers
Tècnica	Altres procediments (no recuperable)
Descripció	4 seminaris orientats pel professorat amb participació compartida entre professorat, estudiants i experts. Hi haurà 2 seminaris relacionats amb el contingut del bloc I, i 2 amb el bloc II. La finalitat d'aquesta activitat és que l'alumnat pugui analitzar, reflexionar i discutir els temes de l'assignatura en grup més petits. Prèviament a la realització de cada seminari, es facilitarà als estudiants els objectius, el contingut, les activitats i la documentació complementària. Les activitats dels seminaris es poden plantejar en forma de treball individual

Guia docent

o cooperatiu. L'assistència als seminaris és voluntària, però aconsellable per assolir de forma òptima els coneixements i optar al percentatge corresponent d'avaluació.

Criteris d'avaluació Es valorarà l'assistència i la participació en cada seminari. Els tres seminaris comptaran un 10%, per tant 0,33% cada un d'ells. El professorat indicarà els objectius, les activitats i el material a treballar en cada un d'ells.

Percentatge de la qualificació final: 16% per a l'itinerari A

Percentatge de la qualificació final: 16% per a l'itinerari B

Cicle de conferències. Infermeria 2020

Modalitat Pràctiques externes

Tècnica Informes o memòries de pràctiques (**no recuperable**)

Descripció Activitat de l'itinerari B. S'organitzarà un cicle de 3 conferències les quals giraran al voltant de la celebració de l'any 2020, anomenat per l'Organització Mundial de la Salut com l'any de la Infermera i Comare, i que coincideix amb el 200 aniversari del naixement de Florence Nightingale. Aquestes conferències s'impartiran entre els mesos d'octubre 2019 i gener del 2020. Donada la rellevància d'aquesta temàtica i activitat per l'assignatura es proposa com un itinerari específic. S'anirà informant de títols, dates, lloc, etc. a la plataforma d'aula digital.

Criteris d'avaluació Es lliurarà un informe on l'estudiant contesti a preguntes relacionades amb les conferències del cicle. Aquest informe serà lliurat la data que es publicarà a l'aula digital.

Percentatge de la qualificació final: 0% per a l'itinerari A

Percentatge de la qualificació final: 14% per a l'itinerari B

Examen parcial I

Modalitat Avaluació

Tècnica Proves objectives (**recuperable**)

Descripció Prova escrita amb qüestions teòriques i plantejaments de reflexió i aplicació dels continguts dels temes 1 al 4, inclòs. Aquesta avaluació permetrà valorar si l'estudiant coneix i sap aplicar els continguts que formen part de cada unitat temàtica. Cada prova parcial tindrà una durada màxima de 2 hores i constarà de preguntes obertes o tipus test.

Criteris d'avaluació Les proves tindran una durada màxima de 2 hores i constaran de preguntes obertes i/o tipus test que serviràn per avaluar tant l'adequació de les interpretacions i conclusions de l'alumnat a les qüestions plantejades com el seu coneixement dels continguts teòrics que constitueixen la matèria. Cada prova escrita contarà un 45% i serà recuperable.

Percentatge de la qualificació final: 42% per a l'itinerari A amb qualificació mínima 5

Percentatge de la qualificació final: 35% per a l'itinerari B amb qualificació mínima 5

Examen parcial II

Modalitat Avaluació

Tècnica Proves objectives (**recuperable**)

Descripció Prova escrita amb qüestions teòriques i plantejaments de reflexió i aplicació dels continguts dels temes 5 al 8. Aquesta avaluació permetrà valorar si l'estudiant coneix i sap aplicar els continguts que formen part de cada unitat temàtica. Cada prova parcial tindrà una durada màxima de 2 hores i constarà de preguntes obertes o tipus test.

Criteris d'avaluació Les proves tindran una durada màxima de 2 hores i constaran de preguntes obertes i/o tipus test que serviràn per avaluar tant l'adequació de les interpretacions i conclusions de l'alumnat a les qüestions plantejades com

Guia docent

el seu coneixement dels continguts teòrics que constitueixen la matèria. Cada prova escrita contarà un 45% i serà recuperable.

Percentatge de la qualificació final: 42% per a l'itinerari A amb qualificació mínima 5

Percentatge de la qualificació final: 35% per a l'itinerari B amb qualificació mínima 5

Recursos, bibliografia i documentació complementària

Bibliografia bàsica

- * Alberdi, RM^a. Retrospectiva: una reflexió sobre la professió enfermera y el trabajo comunitario en España desde los inicios hasta 1994. Madrid: Asociación Nacional de Enfermería de Salud Mental; 2016.
- * Colliere MF. Promover la vida. 1ed. Barcelona: McGraw-Hill / Interamericana de España; 1993.
- * Kérouac S, Pepin J, Ducharme F, Duquette A, Major F. El pensamiento enfermero. Barcelona: Elsevier-Masson; 2007.
- * Martínez ML, Chamorro E. Historia de la Enfermería: Evolución histórica del cuidado enfermero. Barcelona: Elsevier; 2011.
- * Palomar A, Vázquez J, Larios D. La reforma sanitaria. Navarra: Editorial Aranzadi; 2012

Bibliografia complementària

BLOC I

- * Álvarez C. Catálogo Bibliográfico de publicaciones enfermeras (1541-1978). Madrid: Colegio Oficial de enfermería de Madrid; 2008.
- * Álvarez C. Código Enfermero Español siglo XX. Compendio legislativo. Instituto de Salud Carlos III. Madrid: Ministerio de Sanidad y Consumo; 2002.
- * Bengoa R, Nuño R. Curar y cuidar. Barcelona: Elsevier-Masson; 2008.
- * Bernabeu J. Historia de la Enfermería de Salud pública en España. Alicante: Universidad de Alicante; 2000. Disponible en: www.sehm.es/pages/investigacion/historia_enf/
- * Bujosa F. (coordinador), Bauzá M Ll, Gallego G, Miró M, Moll I, Pujades JM, Vidal JM. L'Ensenyament de les Ciències de la Salut a les Illes Balears des de la Conquesta fins a la Guerra Civil. Palma: Govern de les Illes Balears. Conselleria de Salut i Consum. Direcció General d'Evaluació i Acreditació; 2008. Disponible en: <http://www.caib.es/govern/archivo.do?id=30197>
- * Hernández J, Esteban-Albert M, Moral P. Fundamentos de la enfermería. Teoría y método. Barcelona: McGrawHill; 2002.
- * Karin P. Concepts of the Nursing Profession. Florence: Cengage Learning Arg; 2007.
- * Nelson. Notes on Nightingale: the Influence and Legacy of a Nursing Icon. ILR Press; 2010.
- * Salas MP. El reformismo social y sanitario de Concepción Arenal : una contribución a la identidad de la enfermería contemporánea. Alicante. Editorial Club Universitario; 2011.
- * Siles J. Historia de la Enfermería. Alicante: Ed. Aguaclara; 2008.
- * Vázquez P. La feminización de las profesiones sanitarias. Bilbao: Fundación BBVA; 2010.

BLOC II

- * Cantero ML, Hernández JM, Beneit JV. Formación e identidad enfermera en el franquismo. 1^a ed. Murcia: Diego Marín Librero Editor; 2010.
- * De Francisco C. Memorias de una enfermera. Madrid: La esfera de los libros; 2003.
- * Ferrer V, Medina JL, Lloret C. La complejidad en enfermería: profesión, gestión, formación. Barcelona: Laertes; 2003.
- * Gordon S. When Chicken Soup Isn't Enough: Stories of Nurses Standing Up for Themselves. Ithaca, United States: Ilr Pr; 2010.
- * Guillén, AM^a. La construcción política del sistema sanitario español: de la postguerra a la democràcia. Madrid: Lua Ediciones; 2000.

Guia docent

- * Hernández JM. La construcción de la enfermería como disciplina científica : una aproximación desde su historia y sus fundamentos teóricos. Murcia: Editum. Ediciones de la Universidad de Murcia; 1997.
- * Lamata F, Ortega F. La década de la reforma sanitaria. Madrid: Ed. Lua; 1998.
- * Luis M.^a T, Fernández C, Navarro Mª V. De la teoría a la práctica. El pensamiento de Virginia Henderson en el siglo XXI. Barcelona: Masson; 2005.
- * Martín Zurro, A; Cano Pérez, JF y cols. Atención primaria: conceptos, organización y práctica clínica. Madrid : Elsevier; 2008.
- * Nelson S, Gordon S. The complexities of Care: Nursing Reconsidered (The Culture and Politics of Health Care Work). ILR Press; 2006.
- * Pérez Y, Ortega P, Paúl AA. Breve historia de la vida de Virginia Henderson. Bubok; 2012. www.bubok.es/libros/217399/BREVE%20HISTORIA%20DE%20LA%20VIDA%20DE%20VIRGINIA%20HENDERSON
- * Sellan MC. La profesión va por dentro: Elementos para una historia de la enfermería española contemporánea. Madrid: Fundación para el Desarrollo de la Enfermería; 2010.
- * Temes JL, Gil J. El sistema nacional de salud. Madrid: McGraw-Hill; 1997.

Altres recursos

- * Barómetro sanitario. Ministerio de Sanidad y Política Social http://www.msssi.gob.es/estadEstudios/estadisticas/BarometroSanitario/home_BS.htm
- * Ministerio de Sanidad y Política Social. <http://www.msps.es/>
- * Consell Interterritorial del Sistema Nacional de Salut <http://www.msps.es/organizacion/consejointerteri/aspectos.htm>
- * Blog de Suzanne Gordon, escritora, periodista i advocada del pacient. <http://www.suzannegordon.com/>
- * Blog de Vicenç Navarro, Catedrático de Ciencias Políticas y Sociales, Universidad Pompeu Fabra <http://www.vnavarro.org/>
- * Consejo General de Enfermería http://www.cge.enfermundi.com/servlet/Satellite?pagename=SiteCGE/Page/Home_cge
- * DVD: History of Nursing: the development of a profession. 2008. Producer: Insight Media (36 min)
- * Web del Grup de d'Investigació d'Història de la Salut (GIHS) del IUNICS. (Veure fons i bibliografia a projectes). Disponible en: <http://www.gihs.eu/>
- * DVD: History of Nursing: Early Years. 2008. Insight Media/History of Nursing: The Development of a Profession. 2008. Insight Media (35 min)